

بیکر مر حوم
دکتر ابراهیم یزدی
پنجشنبه صبح تسبیح
خواهد شد

سیاسی

یادبود

یزدی آن دوران

احسان حصاری مقدم-پژوهشگر

با تشکیل اولین کابینه ی دولت موقت، جریان های سیاسی آن روزها که عموماً با گذشته ای خونبار از دهه ی ۴۰ و ۵۰ وارد عرصه ی فعالیت های فرهنگی اجتماعی شده بودند، بنای مخالفت با سیاست های مهندس بازرگان را گذاشتند که از دیدگاه آن ها، رئیس دولت مردی بود "لیبرال " که این عبارت را فقط با عنوان مطلق "سازشکار" که تلاش دارد به تحکیم موقعیت کشورهای جهانخوار در ایران کمک کند، به کار می گرفتند. چرا که سیاست کشورهای قدرتمند غرب تا اواخر دهه ی ۷۰ میلادی، هجوم نظامی، حمله و در نهایت بمباران مواضع گروه های انقلابی بود که نبرد ویتنام و مبارزات چریکی، الگوی پذیرفته شده بسیاری از جریان هایی بود که پس از کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ و جنبش جنگل، برای خود ترسیم کرده بودند.

پیروزی کاسترو در همسایگی آمریکا علیه امپریالیسم جهانی و اوج گیری جنبش فلسطین، از جمله قوی ترین انگیزه های نبرد با کشورهای میلتاریستی(ارتش سالاری) بود که نمی توانستند سیاست های پیش روی دولت موقت بازرگان را بپذیرند.

در کنار اتهام در پیش گرفتن "خط سازش"، نام ابراهیم یزدی و صادق قطب زاده، تقریباً درخشش بیشتری داشت چرا که شاید اولین جرم آن ها، پیشینه ی زیستن در اروپا و آمریکا بود.

قطب زاده که روزهایی طلایی را با عضویت در شورای نگهبان، ریاست بر صدا و سیما و تکیه زدن بر صندلی وزارت خارجه پشت سر می گذاشت، در دامگه حادثه ای از سریر قدرت، به زیر افتاد و پرونده ی زندگی اش بسته شد. اما ابراهیم یزدی از تابستان ۵۷ به چهره ای نام آشنا بدل گشته بود و با حضور در دهکده ی نوفل لوشاتو در حومه ی پاریس، با عنوان مشاور و مترجمی زبردست، پس از ورود به ایران در بهمن ۵۷، مصدِر وزارت خارجه به او محول شد. پس از استعفا ی اعتراض آمیز دولت بازرگان به تسخیر سفارت در ۱۳ آبان ۵۸، دشمنی برخی با " نهضت آزادی" بالا گرفت و منجر به نوعی انزوا طلبی یاران مهندس بازرگان شد. روزگاری که دیگر سیاسیون اصلاح طلب آن روزها، سختی های بسیاری برای مخالفت با ادامه ی جنگ به جان خریدند، که حاصل این نوع مقاومت و مخالفت‌ها، بازداشت‌های بی دریغی بود. که این مشکلات هرگز باعث نشد تا ردای عافیت طلبی بر دوش انداخته و مسکوت کنند. هر چند که هرگز از مواضع درست و اصولی خود کوتاه نیامدند.

مغز متفکر جنبش

روشنفکری دینی ایران رفت

اسمعیل شاه محمدی- فعال سیاسی اصلاح‌طلب

بزرگ مردی متعهد و جستجوگر که با زمان پیش رفت، از بر ما رفت.

اندیشمند و سیاست مداری مردمی و دانایی که در گذشته ریشه داشت و به آینده می‌اندیشید، به لقا الله پیوست.

ابراهیم یزدی پلی فرهنگی میان فرهنگ مذهبی، ملی و متجدد بود، کمتر متفکر معاصر ی در ایران توانسته است چنین پیوندی در خود ایجاد کند...

مبارزی که خدایش به او نعمت توکل و رضا عطا کرده بود و در سخت‌ترین طوفان‌ها و خطرناک‌ترین گردآب‌ها، آنچنان با توکل بر حضرت حق، آرامش می‌یافت که با سرنوشت و همه پستی‌ها و بلندی‌هایش آشتی کرد و به آنچه زمانه بر او روا داشت رضا داد. اندیشه‌اش عشق به مام وطن بود و در قلب ششاق وطن می‌سوخت. اشکی بود که در چشم متعهدان به آرمان‌های اسلام و انقلاب می‌چوشید، آهی بود که از سینه بی‌نویبان و دردمندان به آسمان تفکر صعود می کرد.

فریادی بود که کلمه حق را هر چه رساتر برابر جباران ستم شاهی بر آورد و گرچه که در درباری مصیبت و بلا و انزوا غرق گردید، اما هرگز پای دل را از دایره اعتقادات اسلامی و انقلابی خود، بیرون نکشید.

بر کسی پوشیده نیست که مبارزاتی چون ابراهیم یزدی، همانی که روح خدا خمینی کبیر در آن وادی سهمناک روزهای طوفانی انقلاب از میان حلقه مردان خویش، او را به مشاورت و رازداری برگزید، بنای عظیم و شکوهمند انقلاب اسلامی را بنیان نهادند و بنیاد نهادن، برافراختن و آراستن آن به همت تمام مردم به ویژه خردمندان و اندیشمندان و شهدا و ... نقشی اساسی داشته‌اند و چون نیک بنگریم برخی از اینان در برافراختن و آراستن این بنا و لاجرم در استمرار و بقای آن چنان مؤثر بوده‌اند که تأمل کننده احساس می‌کند که اگر ایفای نقش مردانی چون دکتر یزدی نبود این بنا برافراشته نمی‌شد و اگر برافراشته می‌شد چندان مانند امروز درخور اعتنای جهانیان نبود.

باری از تو ما را حدیثی در سینه است و غمی جانکاه بر دل، اما دوباره سلام بر تو که فصل پرواز را غنیمت شمردی و بالاتر از عشق پر کشیدی و قصه تلخ زمین‌گیر شدن‌های ما را از آبی آسمان به نظاره خواهی نشست و بدرد و امید اینکه در جوار حضرت حق سر فراز از لیباسی را خدا بر قامت تو پسندید که شبیه‌ترین تار و پودها به ردای رسالت بود و الحق که رسالت خویش را با سینه‌ای که رازدار علم و اشارت خمینی کبیر بود و با صبوری از جنس صبر رسولان و با شمشیری به نام قلم و اندیشه به پایان رساندی.

روح ت شاد و جایگاهت بهشت

بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان: یاد قرآن‌شناس بزرگ را گرامی می‌داریم

انا لله و انا الیه راجعون

با نهایت تأسف و تالم درگذشت استاد ارجمند جناب آقای دکتر ابراهیم یزدی، رئیس هیأت‌امناه بنیاد فرهنگی مهندس مهدی بازرگان را اعلام می‌داریم. دانشمند فرزانه، قرآن‌شناس، یکی از پیشگامان عرصه روشنفکری دینی و مؤلف ارجمندی که در همه ی عمر در راه خدمت به آگاهی و تملای مردم ایران عزیز از پای نشست و از هیچ کوششی

بیکر مرحوم دکتر ابراهیم یزدی بامداد روز چهارشنبه به ایران منتقل شده و صبح روز پنجشنبه تشییع خواهد شد. مسیر تشییع متعاقباً به اطلاع هم میهنان عزیز خواهد رسید.

همسر و فرزندان دکتر ابراهیم یزدی روز چهارشنبه در محل منزل ایشان پذیرای دوستان و همراهان خواهند بود.

پیام‌های تسلیت بزرگان اصلاحات به خانواده دکتر یزدی

سید هادی خامنه‌ای:

یزدی سیاست‌ورزی اعتدال‌گرا بود

انا لله و انا الیه راجعون

بدینوسیله درگذشت دکتر ابراهیم یزدی را به خانواده محترم و همه نزدیکان و دوستان ایشان تسلیت می‌گویم.

آن مرحوم در سال‌های مبارزه یکی از یاران و همراهان امام خمینی در خارج از کشور بود و پس از پیروزی انقلاب اسلامی در دولت و مجلس به خدمت پرداخت. سیاست ورزی اعتدال‌گرایانه و پرهیز از افراط‌گرایی و تعلق خاطر به ارزش‌های دینی و ملی‌س از ویژگی‌های ممتاز آن مرحوم بود. از خداوند متعال برای ایشان رحمت واسعه و برای بازماندگان صبر و اجر مسالت دارم.

سید هادی خامنه‌ای

محسن هاشمی رفسنجانی:

پاسداشت ۶۰ سال صبوری و شکوری

پیام خانواده آیت الله هاشمی در پاسداشت ۶۰ سال مبارزه و

فعالیت سیاسی دکتر یزدی

انا لله و انا الیه راجعون

درگذشت جناب آقای دکتر ابراهیم یزدی، از مبارزین انقلاب اسلامی و وزیر خارجه دولت موقت را از طرف خود و خانواده آیت الله هاشمی رفسنجانی به بازماندگان، همراهان و دوستان آن مرحوم تسلیت می گویم.

حضور دکتر یزدی در مبارزات و همراهی با امام خمینی در نوفل شاتو، از موارد برجسته شصت سال فعالیت سیاسی آن مرحوم به شمار می‌آید.

قدرشناسی از فعالیت‌های مثبت وزحمات پیشکوتان حوزه های مختلف فعالیت‌های اجتماعی، از وظایف ما برای حفظ میراث تاریخی و سرمایه اجتماعی جامعه است.

برای خانواده و نزدیکان دکتر یزدی اجر جزیل و صبرجمیل از درگاه الهی آرزومندم.

محسن هاشمی رفسنجانی

فضل‌الله صلواتی:

آثار قرآنی یزدی میراثی گران‌بهاست

اِنَّا لله وَاِنَّا اِلَیه رَاجِعُونَ

فقدان مجاهد نستوه، دانشمند فرزانه، قرآن شناس بزرگ مرحوم مغفور

دکتر ابراهیم یزدی

همراه و همگام آیت الله طالقانی ، مهندس مهدی بسازرگان ، دکتر بدالله سحابی ، مهندس عزت الله سحابی در مسیر نهضت آزادی ایران کسی که تمام عمر را در راه خدمت به انقلاب و ایران عزیز سپری کرد و آثار قرآنی ارزنده و خاطرات پایداری در مسیر انقلاب اسلامی و آزادی ایران از خود به یادگار گذاشت .
پادش جاویدان و راهش مستدام باد.
خدایش غریق بحر رحمت بفرماید .
درگذشت آن مرد بزرگ را به همسر فداکار ، فرزندان و دیگر وابستگان و هم‌زمان آن مبارز تسلیت می گوید .
فضل الله صلواتی-دوشنبه ۶۱۶/۹۶

اعظم طالقانی:

یزدی چهره‌ای بین‌المللی که عمر خویش را صرف مبارزه و دانش‌اندوزی کرد

پیام تسلیت اعظم طالقانی به مناسبت درگذشت دبیرکل فقید نهضت آزادی ایران

هل ینستوی الذین یعلمون والذین لا یعلمون؟!
بی‌گمان ملت قدرشناس ایران شخصیت‌هایی مانند دکتر ابراهیم یزدی را پاس می‌دارند. دکتر ابراهیم یزدی عمر خود را جهت دانش‌اندوزی ملی و بین‌المللی و انتقال آن از طریق آگاهی بخشی به دیگران صرف نموده و به همین سبب او و همسر غمخوارش حق بزرگی بر گردن همه ما گذارده‌اند. از این رو ضمن عرض تسلیت به خانواده محترم ایشان، از درگاه احدیت می‌طلبیم ایشان را با نیکان و صالحین محشور نماید. اعظم طالقانی- مدیر مسئول ماهنامه پیام ابراهیم

سید علیرضا حسینی بهشتی:

یزدی مبارز دیرین نگرش نوگرایی دینی بود

به نام خدا که همه از اوپیام و به سوی او

درگذشت مبارز دیرین نگرش نوگرایی دینی، مرحوم دکتر ابراهیم یزدی را به خاندان گرامی و یاران وفادارش تسلیت عرض می‌کنم. پایبندی به حفظ منافع ملی کشور و تلاش برای تحقق آرمان های نهضت و انقلاب اسلامی از خصلت های سازز و به یاد ماندنی اش بود. آنچه برای شهروندان ایرانی باعث تأسف و تأثر بسیار است، مسلک نابردارانه جریانات فکری و سیاسی است که تنوع‌الگوهای زیستی را چنان بر نمی‌تابند که حتی مسلمانان دغدغه مندی چون او را در دایره ناخودی و مورد بی‌مهری قرار دادند. به امید آینده ای که در آن، شهروندان ایران زمین با هر عقیده و مسلک و باوری که دارا هستند، صاحبان اصلی و ولینعمت های نظام و کشور شمرده شوند.

سید علیرضا حسینی بهشتی

۱۳۹۶/۶/۶

۳

مستقل

چهارشنبه ۸ شهریور ■ شماره ۲۲۵

سیاست‌مدار نیک‌اندیش

در دفتر مردان علم و عمل

محسن آرمین-فعال سیاسی اصلاح‌طلب

انا لله و انا الیه راجعون

وَ الَّذِینَ صَبَرُوا بُنْعَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَ آتَوْا مَا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَ عَلَانِیَةً وَ یَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّیِّئَةَ أُولِئِکَ لَهُمْ عَقَبٰی الدَّارِ

خبر درگذشت مرحوم ابراهیم یزدی آندوه و غمی سننگین بر دل همه کسانی نشاند که با تاریخ شش دهه اخیر زیسته‌اند و او را در تمامی این سال‌ها در خدمت به ایران عزیز صادق و کوشا دیده‌اند. چه با دیدگاه‌های او همراه باشیم و چه نباشیم نمی‌توان نسبت به تعهد، صداقت و پاک نهادی او و نیز دانش و فراست سیاسی او به دیده احترام و تحسین ننگریست.

مگر می‌شود آن هم در زمانه‌ای که چوب حراج به حیات آخرت می‌زنند و به پیشیزی دنیا می‌طلبنند و بیم محرومیت از حطام دنیا بازار دین‌فروشی و معامله بر سر اصول و ارزش‌ها را رونق بخشیده است، آن هم به بهانه اختلاف نظرهایی که خود نشانانه رحمت الهی است، این صفات و خصلت‌های ارزشمند را در شخصیتی چون دکتر یزدی نادیده گرفت و به دیده احترام و تحسین در او ننگریست؟ و از آخرین بازمانده‌های نسل بزرگمردانی بود که نامشان در تاریخ این کشور همواره به احترام یاد خواهد شد. مردانی که به همان اندازه که سیاستمدار بودند دین‌دار بودند و به همان اندازه دل در گرو اعتلای ایران و نیکبختی ایرانیان داشتند و برای نسل‌های آینده این سرزمین اسوه علم و ایمان و عمل شدند. طوبی لهم.

دکتر یزدی تنها یک سیاستمدار نبود آشنایی او با قرآن و مبانی اعتقادی راهنمای او در عرصه عمل سیاسی بود. او به ویژه در دهه‌های اخیر عمر پربار خود به چهره‌ای بدل شده بود که صداقت و مپهن‌دوستی و پایبندی همیشگی به اصول را با پختگی، واقع‌نگری، سعه‌صدر و دوراندیشی سیاسی در هم آمیخته بود. فشارها و بی‌مهری‌ها هرگز او را منغعل و ناامید و بی‌اعتنا به مصالح کشور و نظام نکرد. و به بهانه حاشیه‌نشینی از تلاش و کوشش در این راه باز نایستاد.

به بهانه حاشیه‌نشینی از تلاش و کوشش در این راه باز نایستاد. هر جا و هر وقت و به هر وسیله که توانست خیرخواهانه و مشفقانه دیدگاه‌ها و نظرات خود را با مسؤلان و سیاستمداران و فعالانی که فکر می‌کرد می‌توانند نقش و تأثیری داشته باشند در میان می‌گذاشت. و به این ترتیب نام خود را به عنوان سیاست‌مداری نیک‌اندیش، مؤمن و آگاه در دفتر مردان علم و عمل ایران عزیز ثبت کرد.

وجود مردانی چون او همواره این امید را در دل‌ها زنده نگاه می‌دارد که جامعه‌ای که چنین انسان‌هایی را در دامن خود می‌پرورد شایستگی سربلندی، فائق آمدن بر مشکلات و بحران‌ها و دیدن روزهای خوب را دارد. در گذشت او را به ملت قدرشناس ایران، خانواده محترم آن مرحوم، اعضای نهضت آزادی و فعالان عرصه سیاست تسلیت می‌گویم روحش شاد و یادش گرامی باد.

آخرین حلقه‌های اخلاق و آرمان و سیاست

به بهانه درگذشت دکتر ابراهیم یزدی

کامبیز نوروزی-حقوقدان

نسلی از سیاسیون انقلابی ایران که پیشگامان نحله‌های مختلف آرمان‌خواهی و اصول و اخلاق سیاسی بودند و تجربه‌ای دراز و پـر ارزش را در کارنامه خود انباشته داشتند ، یک به یک رخت می‌کشند و از میان ما می‌روند. تازه‌ترین آن‌ها ابراهیم یزدی است که در پی عمری تلاش درگذشت .

تجربه طولانی و غنی این نسل از وقایع ۱۳۲۰ شروع می‌شود، تباهی‌ها و رنج‌های کودتای ۱۳۳۲ را می‌بیند، وقایع دهه ۱۳۴۰ از انقلاب سفید تا مثنی مسلحانه چریکی را از سر می‌گذرانند. کمی بعدتر تجربه‌های متنوع و پرفراز و فرود انقلاب و دفاع مقدس و جایجایی‌ها و تش‌ها و رنج‌های سیاسی بعد از انقلاب هم به انبان تجربه‌ها افزوده می شود.

این نسل سیاست و مسئولیت و آرمان و میهن و اندیشه را در دوران تیره‌ای آموخت و برای آن سرمایه گذاشت که هر فکر یا هر عملی غیر از آنچه رایج بود با سخت ترین عواقب و آثار می‌توانست مواجه شود . پیدا کردن یک کتاب یا اعلامیه ، یا نوشتن و پخش کردن یک کتاب یا یک اعلامیه ، یک پروژه بیچیده و دشوار بود که می‌توانست جان خیلی را به‌خطر اندازد. هرکسی را به چنین عوالمی نمی توانست راه باشد. شاید خیلی‌ها در تحلیل‌ها و عملکرد خطا داشتند ولی جز آرمان‌های بلند و ایمان‌های قدرتمند نمی توانست انگیزاننده کسی در این کار باشد .

امروز خیلی آسوده است که در دورانی که به راحتی آب خوردن می شود خیلی کارها را کرد ، مغرورانه و عوامانه در کنار فنجان‌های اسپرسو و لمپده بر صندلی‌های راحت و متبخترانه ، القابی مثل آرمان‌خواهان جاهل به شخصیت‌های آن دوران داد. نسلی که دکتر ابراهیم یزدی از آخرین‌های آن است، با مفاهیمی مانند سیاست و تغییر و اصلاح و انقلاب و مسئولیت و اندیشه، در شرایطی باید که بی اخلاق و اصول و از خودگذشتگی و صداقت، و تحمل سختی‌ها و گذشتن از آسودگی‌های مرسوم زندگی روزمره نمی‌شد یا به عرصه گذاشت و ماندگار شد. کم نبودند کسانی دیگر که در همان دوران یا به این راه گذاشتند و همان سال‌ها به درماندند از ادامه راه و بریدند و همه چیز را کنار گذاشتند یا تا این سوی تاریخ انقلاب هم آمدند ولی نتوانستند در شرایط تازه آنچه را که خودشان به‌خاطرش مایه‌ها گذاشته بودند محفوظ بدارند و قافیه را در جریان کسب قدرت وثروت باختند و هرچیز خوب و هرچیز پاک را وسیله‌ای برای قدرت و ثروت کردند.

دکترابراهیم یزدی ، فارغ از هرنوع اندیشه سیاسی که داشت ، در زمره همان نسلی بود که اخلاق را بر سیاست برتری می‌دهد، منفعت ملی را بر مصلحت‌های شخصی و گروهی رجحان می‌دهد و سیاست برایش دستمایه قدرت و ثروت نیست.

نسلی که ایمان دارد رنج بخش جدایی‌ناپذیر زندگی مصلحان است. نسلی که سیاست برایش دستمایه ارضای خودبزرگ بینی‌ها و جاه‌طلبی‌ها نیست و سیاست دگان کسب و کارش نیست. نسلی که شاید پای آرمانپایش در گل و لای واقعیت گیر کند ولی خود گل آلوده منج‌لاب روزمره نمی‌شود. این نسل رو به پایان می‌رود و ترس از این است که این منش این نسل هم روبه پایان باشد. منشی که در سیاست و اخلاق و آرمان حلقه‌های یک زنجیره اند.....